

Tillsyn över användningen av utländsk arbetskraft 2022

Rapport

Sammanfattning

År 2022 utförde arbetarskyddsmyndigheterna över 2 350 inspektioner inom tillsynen av utländsk arbetskraft. I över hälften av inspektionerna övervakades att arbetsgivarna följer lagstiftningen i fråga om minimivillkoren för utländska arbetstagarers anställningsförhållanden. En annan central fråga inom tillsynen var utländska arbetstagarers rätt att arbeta i Finland.

Det fanns många brister i efterlevnaden av minimivillkoren. Vid nästan hälften av de inspektioner där frågan bedömdes uppdagades brister i iakttagandet av det allmänt bindande kollektivavtalet i fråga om löner. För det mesta var det fråga om att grundlönen var för låg eller att olika tillägg inte betalades eller att de var för små. Mest brister framkom inom restaurang- och byggnadsbranschen, vid nästan 60 procent av inspektionerna. I dessa tillsynsresultat förekom inga betydande förändringar jämfört med tidigare år.

Det fanns också många brister i arbetstidsdokumenten. Det var ofta svårt att bedöma avlöningens riktighet, eftersom det under tillsynen inte var möjligt att kontrollera de faktiska utförda arbetstimmarna.

Anställningsförhållanden som maskerats till företagararbete eller s.k. lättföretagande uppdagas allt oftare vid tillsynen. Ibland hade anställningsförhållandet till och med ändrats till ett uppdragsförhållande utan att arbetstagaren förstod det, men villkoren motsvarade fortfarande villkoren i arbetsavtalet. Fenomenet syns särskilt inom byggnadsbranschen, men också inom servicebranschen.

Vid 15 procent av inspektionerna av rätten att arbeta påträffades minst en utländsk arbetstagarare som inte hade rätt att utföra arbetet i fråga

i Finland. Inom byggnadsbranschen påträffades personer utan rätt att arbeta vid cirka 20 procent av inspektionerna.

Detta var det andra året då efterlevnaden av lagen om den rättsliga ställningen för utlänningar som plockar naturprodukter, den så kallade bärlagen, övervakades. I praktiken observerades brister i efterlevnaden av bärlagen vid alla inspektioner av baser för skogsbärs-plockare och ett betydande antal förpliktelser gavs.

Myndighetssamarbetet effektiviserar inspektionerna på många sätt. Myndigheterna gjorde cirka 460 gemensamma inspektioner. Vid hundratals inspektioner utnyttjades dessutom uppgifter från andra myndigheter. Tillsyn utfördes också utifrån tips från arbetstagarorganisationer och medborgare.

För tillsynen över utländsk arbetskraft beviljades tilläggsanslag för 15 nya tjänster 2021. År 2022 var de nya inspektörernas resurser i bruk till fullo. Detta hjälpte till att bättre än tidigare reagera på tips som kommit till tillsynen av utländsk arbetskraft samt att delta i inspektioner utförda i samarbete med andra myndigheter.

Utöver tillsynen strävar arbetarskyddsmyndigheten efter att förebygga arbetsrelaterat utnyttjande genom kommunikation och intensivt samarbete med intressentgrupper. Målet har särskilt varit att utländska arbetstagarare ska känna till sina rättigheter i arbetslivet. Arbetarskyddsmyndigheten har aktivt deltagit i att bygga upp samarbetet mellan olika aktörer för att bekämpa arbetsrelaterat utnyttjande.

Rapportens namn: Tillsyn över användningen av utländsk arbetskraft 2022

Utgivare: Arbetarskyddsförvaltningen 2023

Arbetarskyddsförvaltningens publikationer 5swe/2023

ISBN: 978-952-479-370-4

ISSN: 2737-0879

Innehåll

Sammanfattning.....	2
1. Allmänt om tillsynen över utländsk arbetskraft 2022.....	4
1.1 Tillsynens inriktning	5
2. Observationer inom tillsynen över utländsk arbetskraft	6
2.1 Anställningsförhållandets minimivillkor	6
2.2 Utländska arbetstagares rätt att arbeta	7
2.3 Arbetstagare eller företagare?.....	8
2.4 Övriga ärenden som ska övervakas.....	9
3. Tillsyn över naturproduktbranschen	10
4. Förundersökningsanmälningar till polisen	12
5. Myndighetssamarbete	13
6. Kommunikation och samarbete med intressentgrupper	15

1. Allmänt om tillsynen över utländsk arbetskraft 2022

År 2022 utförde arbetarskyddsmyndigheterna sammanlagt 2 356 inspektioner inom tillsynen över utländsk arbetskraft i företag som anlitar utländsk arbetskraft i Finland. Syftet med tillsynen är att garantera en jämlik och rättvis arbetsmarknad för alla samt jämlika konkurrensförutsättningar för företagen.

Regionala arbetarskyddsmyndigheterna är regionförvaltningsverkens ansvarsområden för arbetarskyddet som inom sitt område övervakar efterlevnaden av bestämmelserna om arbetarskydd. Uppgifterna i denna rapport har sammanställts i februari 2023, då strax under 90 stycken av inspektionerna för 2022 ännu pågick. Därför är det slutliga totala antalet inspektioner i verkligheten något större än antalet i denna rapport.

Beroende på typen av inspektion bedöms bland annat följande vid kontroller inom tillsynen av utländsk arbetskraft:

- har arbetsgivarna säkerställt att deras utländska arbetstagare har rätt att arbeta i Finland
- har arbetsgivarna iakttagit Finlands tvingande arbetslagstiftning i fråga om minimivillkoren för utländska arbetstagares anställningsförhållande, det vill säga till exempel i fråga om arbetstider och lön.

Tillsynen av utländsk arbetskraft omfattar flera olika typer av inspektioner. År 2022 gjordes inspektioner både som begränsade oanmälda tillslag och som mer omfattande företagsinspektioner. Vid begränsade inspektioner övervakas rätten att arbeta och man samlar in jämförelseuppgifter av arbetstagarna om anställningsförhållandets minimivillkor för företagsinspektionerna. Vid de mer omfattande företagsinspektionerna övervakas rätten att arbeta och anställningsförhållandets minimivillkor. Inspektioner gjordes både på arbetsplatserna och utifrån dokument.

Syftet med tillsynen är att garantera en jämlik och rättvis arbetsmarknad för alla samt jämlika konkurrensförutsättningar för företagen.

Coronapandemin försvårade inte längre inspektionsverksamheten år 2022 i samma utsträckning som året innan, men i början av året var man tvungen att utföra mer inspektioner utifrån handlingar. Vid en inspektion som görs på basen av handlingar besöker vi inte arbetsplatsen som inspekteras.

För tillsynen över utländsk arbetskraft beviljades tilläggsanslag för 15 nya tjänster 2021. Den tilläggsresurs som de nya inspektörerna medför kom efter introduktionen i bruk till fullo år 2022. Tilläggsresurserna hjälpte förvaltningen att reagera bättre och snabbare än tidigare på de tips som tillsynen av utländsk arbetskraft tagit emot samt hjälpte till att bättre delta i inspektioner i samarbete med andra myndigheter. Det totala antalet inspektioner av utländsk arbetskraft har ökat betydligt jämfört med 2020.

Tillsynen av utländsk arbetskraft koordineras av en riksomfattande projektgrupp. För 2021 kom man i projektgruppen för tillsynen av utländsk arbetskraft för första gången överens om att det gemensamma målet för alla ansvarsområden är att minst 50 procent av utlänningsinspektionerna ska bedöma minimivillkoren för utländska arbetstagares anställningsförhållande. Detta mål blev officiellt för 2022 och till en del av målen i det gemensamma resultatavtalet för ansvarsområdena för arbetarskyddet. Detta mål uppnåddes och av inspektionerna inom tillsynen av utländsk arbetskraft 2022 var drygt 50 procent sådana där minimivillkoren för anställningsförhållandet övervakades, såsom arbetstider och lön.

1.1 Tillsynens inriktning

Man strävar efter att rikta tillsynen över utländsk arbetskraft till sådana tillsynsobjekt där det sannolikt förekommer brister särskilt i fråga om anställningsförhållandets minimivillkor och rätten att arbeta. Det lönar sig att beakta detta när man granskar resultaten av tillsynen – det är sannolikt att inspektionsresultaten inte till alla delar ger en verklig bild av utlänningarnas arbetande i Finland, utan bristerna framträder betonat vid tillsynen.

I inriktningen av tillsynen har särskilt de tips som fås från myndigheter som arbetar med tillståndsprocessen för utländska arbetstagare en central roll. Det kommer också många tips från arbetstagarorganisationer inom olika branscher och från medborgare. Valet av tillsynsobjekt görs också i samarbete med andra myndigheter med tanke på gemensamma inspektioner.

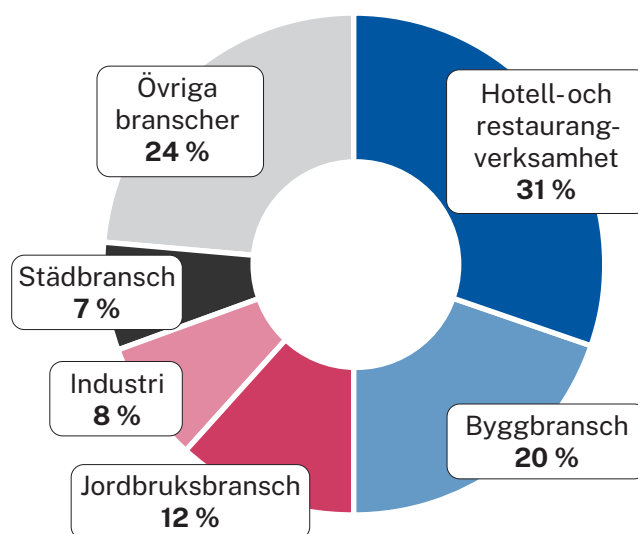
År 2022 gjordes flest inspektioner av tillsynen över utländsk arbetskraft inom hotell- och restaurangverksamhet (30 procent) och byggnadsbranschen (20 procent). Inspektioner gjordes också inom jordbruket (12 %), industrin (8 %) och städbranschen (7 %) (figur 1).

Mest tillsyn utfördes i företag med hemort i Finland. Dessutom övervakades utländska företag som utstationerar arbetstagare till Finland och beställare vid dessa företag. Det totala antalet inspektioner 2 356 omfattar också dessa inspektioner.

I denna rapport behandlas inte tillsynen över utstationeringen närmare. I rapporten [Tillsyn över utstationering av arbetstagare och utstationeringsanmälningar 2022](#) redogörs för tillsynen över utstationering av arbetstagare.

Information om tillsynsobservationerna för 2021 beskrivs i rapporten [Tillsyn över användningen av utländsk arbetskraft 2021](#).

Inspektionernas fördelning per bransch

Figur 1. Fördelningen av inspektionerna inom tillsynen över utländsk arbetskraft per verksamhetsområde 2022. Sammanlagt gjordes 2 356 inspektioner. Klassen Övriga (24 procent) omfattar inspektioner av andra branscher, bland annat serviceföretag, dvs. affärer, biltvättar och -verkstäder, skönhetsvårdsplatser och massageföretag samt transportbranschen.

2. Observationer inom tillsynen över utländsk arbetskraft

2.1 Anställningsförhållandets minimivillkor

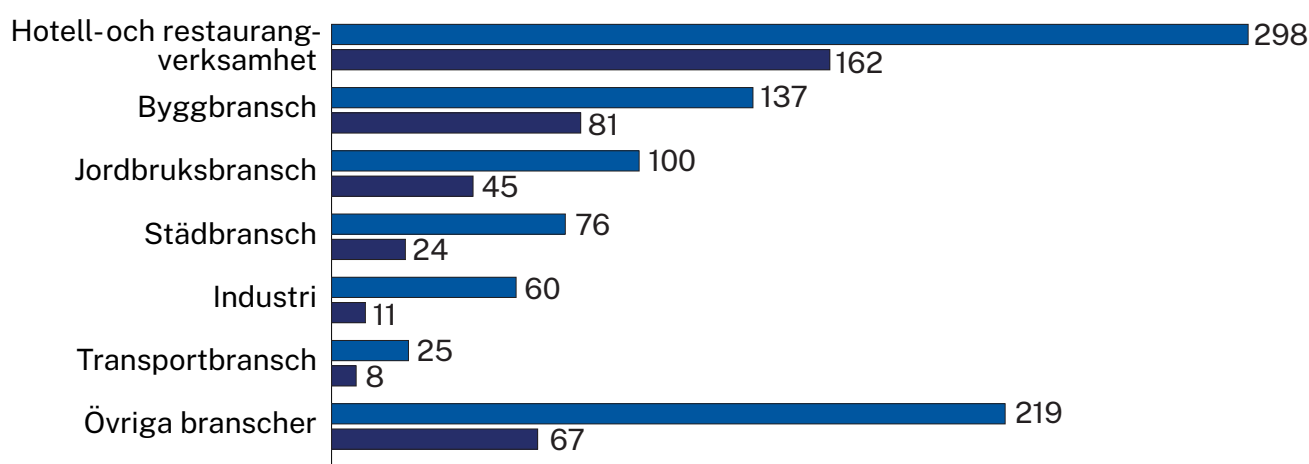
Vid tillsynen observerades många brister i iakttagandet av minimivillkoren för utländska arbetstagares anställningsförhållanden. Det fanns brister särskilt i iakttagandet av det allmänt bindande kollektivavtalet gällande lönen. Brister upptäcktes vid nästan hälften av de inspektioner där denna fråga bedömdes. Jämfört med 2021 har antalet brister i anställningsförhållandets minimivillkor hållits på samma nivå.

År 2022 observerades mest brister inom byggbranschen, där brister förekom vid 60 procent av inspektionerna. Brister inom hotell- och restaurangverksamhet observerades vid 54 procent av inspektionerna där ärendet övervakades. Även 2021 observerades flest brister i iakttagandet av minimivillkoren inom byggbranschen samt inom hotell- och restaurangverksamhet.

De största bristerna i iakttagandet av bestämmelserna om lön i det allmänt bindande kollektivavtalet gällde nivån på den utbetalda grundlönen och nivån på olika tillägg. Det fanns dock en del branschvisa skillnader - till exempel överskred grundlönen som betalades till utländska arbetstagare inom byggbranschen miniminivån i det allmänt bindande kollektivavtalet oftare än inom restaurang- eller städbranschen. Å andra sidan upptäcktes många brister i ersättningen av olika tillägg inom alla ovan nämnda branscher. Arbetsgivarförbunden delgavs bristerna vid betalningen av lön enligt kollektivavtalet i de företag som hör till arbetsgivarförbundet.

År 2022 var det möjligt att ge arbetsgivaren endast en anvisning även om allvarliga lönebrister - en uppmaning kunde inte ges. En lagändring i anslutning till detta träder i kraft den 1 juni 2023.

Iakttagande av allmänt bindande kollektivavtal i fråga om avlöning

- Inspektioner, genom vilka man bedömde att det allmänt bindande kollektivavtalet ska iakttas i fråga om lönesättningen
- Inspektioner som upptäcktes brister i iakttagandet av lönebestämmelserna i det allmänt bindande kollektivavtalet

Figur 2. Tillsyn av det allmänt bindande kollektivavtalet i tillsynen över utländsk arbetskraft och antalet observerade brister 2022. Siffrorna är från februari 2023, då en del av inspektionerna 2022 ännu pågick, så de verkliga siffrorna är något större.

År 2022 övervakades också efterlevnaden av förbudet mot diskriminering i anslutning till avlöning. I fråga om tillsynen av utländsk arbetskraft innebär förbudet mot diskriminering särskilt att ingen får diskrimineras på grund av ursprung eller medborgarskap i fråga om lön. Förbudet mot diskriminering gav upphov till skyldigheter i 140 fall, dvs. cirka 10 procent av de inspektioner där iakttagandet av förbudet mot diskriminering bedömdes. I fråga om diskrimineringsförbudet har antalet skyldigheter hållits på samma nivå som 2021.

2.2 Utländska arbetstagares rätt att arbeta

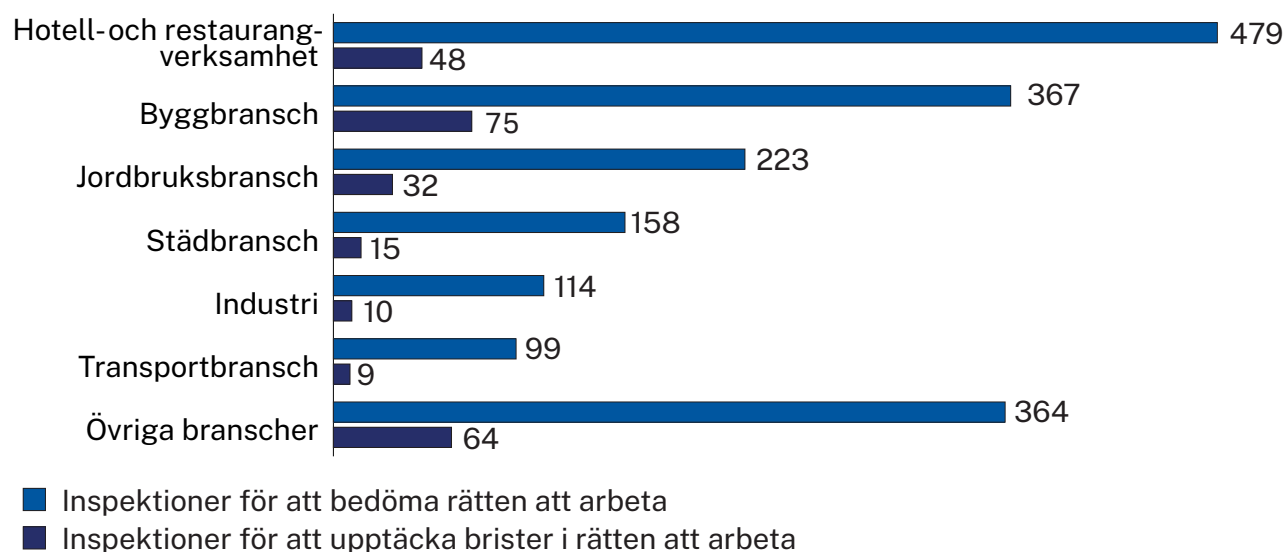
Vid över 2 000 inspektioner gällande tillsynen av utländsk arbetskraft övervakades utländska arbetstagares rätt att arbeta. Vid cirka 15 procent av inspektionerna av rätten att arbeta påträffades minst en utländsk arbetstagare som inte hade rätt att utföra arbetet i fråga i Finland. Antalet personer som inte har rätt att arbeta minskade från 2021, då personer som inte hade rätt att arbeta påträffades vid cirka var femte inspektion. Förändringen förklaras delvis av att personer som flytt kriget i Ukraina har beviljats tillstånd till tillfälligt skydd, som innehåller obegränsad rätt att

arbeta. Innan man började bevilja ukrainare tillstånd för tillfälligt skydd observerades i synnerhet inom byggbranschen många ukrainare som skickats från Estland och som inte hade rätt att arbeta i Finland.

Vid nästan var femte inspektion inom byggbranschen, där rätten att arbeta bedömdes, observerades utlänningar som saknade rätt att arbeta. Vid cirka var tionde inspektion inom hotell- och restaurangverksamhet samt städbranschen påträffades arbetstagare utan rätt att arbeta. Den vanligaste bristen i fråga om rätten att arbeta var att arbeta inom fel yrkesområde. Vid inspektionerna påträffades endast ett fåtal personer som vistades och arbetade helt olagligt i landet.

Arbetskyddsmyndigheten får mycket information om olovligt arbete av andra myndigheter, såsom AN-byråernas arbetstillståndstjänster, Gränsbevakningsväsendet och Migrationsverket. Utifrån dessa uppgifter har man redan i flera års tid kunnat inrikta tillsynen till sådana arbetsplatser där man vet att en eller flera personer har arbetat utan rätt att arbeta. Det faktum att upp till 15 procent av inspektionerna har bemött arbetskraft som saknar rätt att arbeta vittnar således mer om en lyckad inriktning av tillsynen än om det finländska arbetslivet.

Inspektioner där utlänningar utan rätt att arbeta påträffades

Figur 3. Tillsyn av rätten att arbeta 2022. Siffrorna är från februari 2023, då en del av inspektionerna 2022 ännu pågick, så de verkliga siffrorna är något större.

2.3 Arbetstagare eller företagare?

Utlänningsinspektörerna upptäcker allt oftare under sina inspektioner situationer där det verkar som om utlänningen arbetar för arbetsgivaren, även om det enligt den som betalar för arbetsprestationen inte är fråga om ett anställningsförhållande. I sådana fall gavs vid 57 inspektioner anvisningar på basis av att kännetecknen för anställningsförhållandet ansågs uppfyllas.

Traditionellt har sådana situationer uppstått i synnerhet genom oanmälda inspektioner av restauranger. Det är ofta fråga om olika personer som påträffas på arbetsplatsen och som enligt arbetsgivaren inte är anställda utan bara har kommit för att hjälpa.

Utöver dessa framkom det vid tillsynen 2022 allt tydligare fall där det uppstod misstankar om att ett anställningsförhållande maskerades som företagande. Ofta hade anställningsförhållandet kamouflerats till så kallat lättföretagande. Ur arbetslagstiftningens synvinkel är den som utför arbetsprestationer alltid antingen företagare eller arbetstagare. Den så kallade lättföretagarens ställning avviker inte från den ställning övriga företagare har.

Så kallade lättföretagare påträffades vid 71 inspektioner, flest inom byggbranschen. Sammanlagt påträffades 422 sådana personer som anmälts som företagare inom olika branscher. I tillsynen ser det ofta ut som om anställningsförhållandet antingen har ändrats, ibland till och med utan att arbetstagaren har förstått det, till ett uppdragsförhållande, eller så har man med den som utför arbetet ingått ett direkt uppdragsavtal, vars villkor dock verkar motsvara villkoren i arbetsavtalet. Fenomenet syns särskilt inom byggbranschen, men även inom städbranschen samt bilverkstäder och -tvätterier.

År 2022 observerades vid arbetarskyddstillsynen fler fall än tidigare där det uppstod misstanke om att ett anställningsförhållande maskerades som företagande. Fenomenet syns särskilt inom byggbranschen, men även inom städbranschen samt bilverkstäder och -tvätterier.

Arbetarskyddsmyndigheten övervakar endast arbete som utförts i ett anställningsförhållande, i dessa fall ska arbetarskyddsmyndigheten först göra en egen bedömning av om det är fråga om ett anställningsförhållande eller inte. Vid tillsynen bedöms detta med hjälp av kännetecknen för anställningsförhållandet i arbetsavtalslagen. Vid inspektioner på myndigheternas initiativ är det ofta svårt att bedöma rättsförhållandets karaktär, eftersom den i stor utsträckning grundar sig på handlingar som företaget lagt fram.

Arbetarskyddsmyndigheten kan inte ge ett juridiskt bindande avgörande i ärendet, utan inspektörens syn på rättsförhållandets karaktär antecknas i inspektionsberättelsen. Om inspektören anser att det är fråga om ett arbete som utförs i ett anställningsförhållande, kan arbetsgivaren uppmanas till exempel att bokföra arbetstiden och ge lönespecifikationer. Det är möjligt att gå vidare från uppmaningarna till ett förpliktande administrativt beslut, varvid arbetsgivaren förpliktas att iaktta uppmaningen vid vite. Arbetsgivaren har rätt att överklaga beslutet hos förvaltningsdomstolen.

2.4 Övriga ärenden som ska övervakas

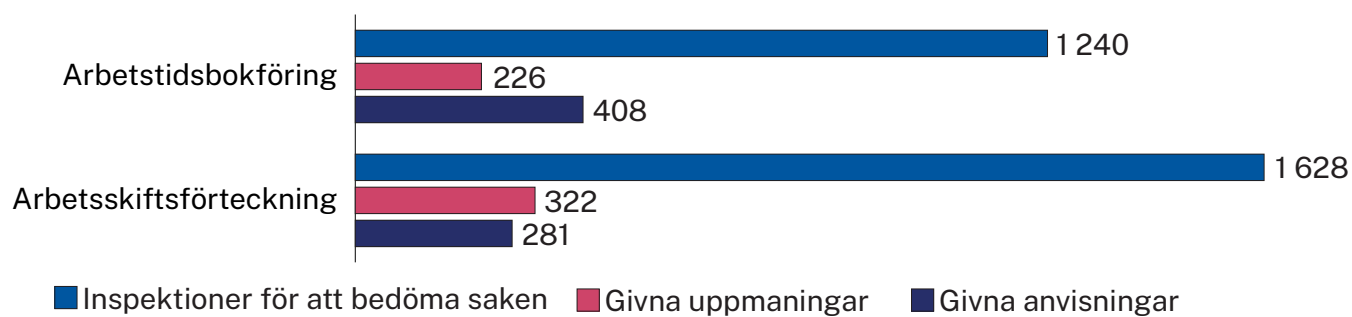
Vid inspektioner i anslutning till tillsynen över minimivillkoren för anställningsförhållanden får även arbetstidsfrågor en central ställning. I arbetstidsdokumenten upptäcks ofta brister, vilket syns i antalet skyldigheter som ålagts arbetsgivarna.

För arbetstidsbokföringen gavs 408 stycken anvisningar och 206 uppmaningar. För arbets-

skiftsförteckningens del var motsvarande siffror 223 och 213. Brister i arbetstidsdokumenten leder till att det är svårt att bedöma avlöningens riktighet när det inte går att få reda på de faktiska utförda arbetstimmar.

Det gavs rikligt med anvisningar (vid 523 inspektioner) också om att arbetsgivaren inte hade delgett arbetstagaren de centrala anställningsvillkoren på det sätt som förutsätts i arbetsavtalslagen. I de flesta fall hade en utredning getts, men uppgifterna i den var bristfälliga.

Tillsyn av arbetstidsbokföringen och arbetsskiftsförteckningarna

Figur 4. Tillsyn av arbetstidsbokföringen och arbetsskiftsförteckningarna vid inspektioner inom tillsynen av utländsk arbetskraft 2022 samt skyldigheter i ärendet. En uppmaning är en allvarligare tillsynsmetod än anvisningen och i den ges alltid en tidsfrist för korrigerande av ärendet.

3. Tillsyn över naturproduktbranschen

Lagen om den rättsliga ställningen för utlänningar som plockar naturprodukter, den så kallade bärlagen, har varit i kraft sedan juni 2021, dvs. under två insamlingsperioder för naturprodukter. Lagen tillämpas på utlänningar som samlar in naturprodukter så att de är i inkvartering och mathållning för aktörer inom naturproduktsplockningsbranschen, dvs. i praktiken ofta företag inom bärbranschen.

Den nya lagen ålade aktörer inom naturproduktbranschen skyldigheter samt plockare rättigheter som arbetarskyddsmyndigheten övervakar. Tillsynen av insamlingen av naturprodukter är en specialiseringsuppdrag inom ansvarsområdet för arbetarskyddet vid Regionförvaltningsverket i Norra Finland, och till den projektgrupp som koordinerar tillsynen hör en representant från alla ansvarsområden för arbetarskyddet.

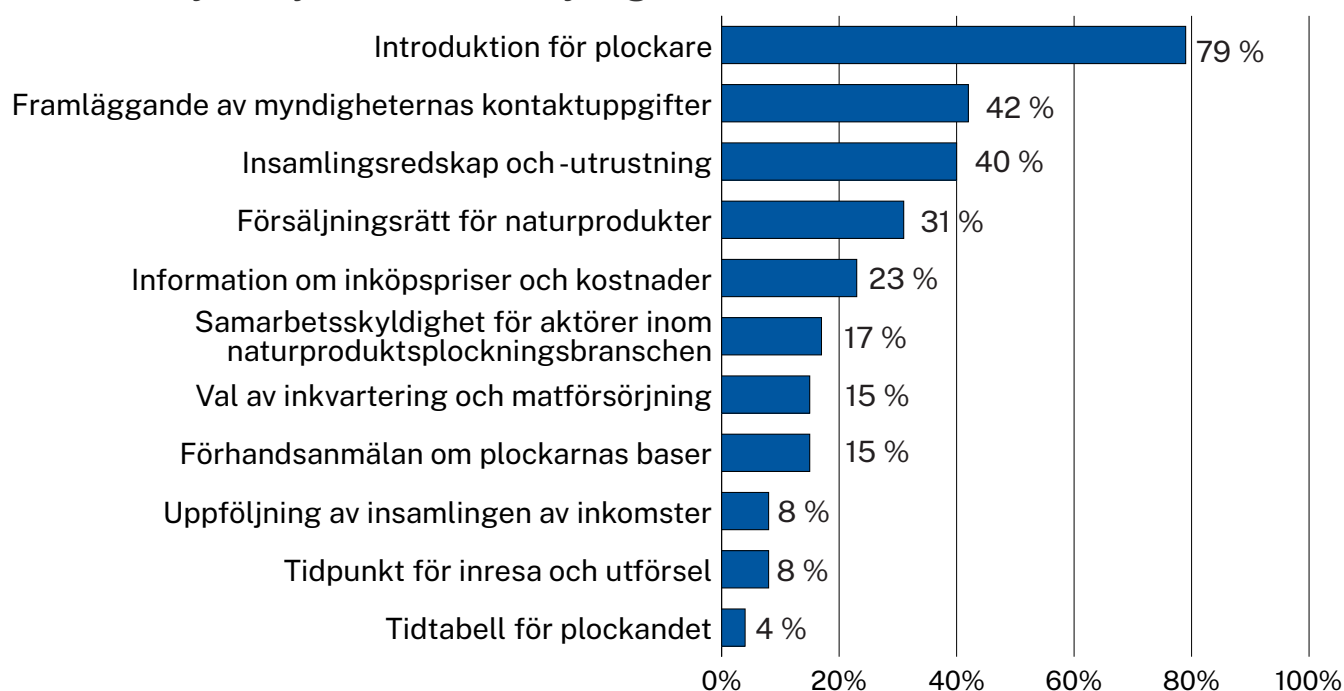
Utifrån observationerna 2021 utvecklades tillsynen med olika metoder för utökad effektivitet. Under insamlingsperioden 2022 inleddes tillsynen tidigare, användningen av tolkar utökades och

språkdräkten för intervju- och infomaterial som översatts till olika språk förbättrades. Dessutom utökades myndighetssamarbetet vid inspektioner.

År 2022 gjordes sammanlagt 48 inspektioner till 35 olika baser. Inspektioner gjordes inom alla ansvarsområden för arbetarskyddet. Antalet baser som anmälts till arbetarskyddsmyndigheten var 82. Genom tillsynen uppnåddes ett omfattande urval av baserna. Cirka 4 000 av plockarna, det vill säga merparten, kom från Thailand.

I praktiken observerades brister i efterlevnaden av bärlagen vid alla inspektioner av baser för skogsbärs-plockare och ett betydande antal förpliktelser gavs. Vid några inspektionsbesök observerades att plockarna redan hade hunnit avlägsna sig och att tillsynen således inte kunde genomföras. Flest brister observerades i inskolningen av plockarna, framläggandet av myndigheternas kontaktuppgifter, tillhandahållandet av insamlingsredskap och -utrustning och plockarens rätt att sälja naturprodukterna till valfri aktör (figur 5).

Andel tillsynsobjekt som fått skyldigheter

Figur 5. Vid tillsynen över insamlingen av naturprodukter 2022 andelen inspektioner vid vilka skyldigheter gavs i nämnda ärende.

Tillsynen gällde i vissa fall även anställningsvillkoren för arbetstagare vid bärbaserna. Vid bärbaserna arbetar i allmänhet så kallad stödpersonal såsom kockar, bilmekaniker, lägerledare, protokollförare och skördesökare. Till skillnad från plockarna arbetar stödpersonalen i normala anställningsförhållanden. Vid tillsynen av stödpersonalens anställningsförhållanden observerades i värsta fall mycket allvarliga brister i lönebetalningen, arbetstidsbokföringen och iakttagandet av förbudet mot diskriminering.

Insamlarnas baser finns i allmänhet i avlägsna områden och långt från andra baser. Vanligtvis arbetar plockarna i skogen hela den ljusa tiden från tidig morgon till sen kväll, vilket ledde till att inspektionerna i huvudsak gjordes kvällstid. Antalet insamlare vid baserna är stort. Vid en bas finns i genomsnitt cirka hundra plockare. De thailändska plockarnas språkkunskaper är ofta svaga och kunskaperna om de egna rättigheterna är ringa. Av dessa orsaker kräver inspektionerna av plockarnas baser mer tid än vanligt.

Enligt bärlagen kan ett bötesstraff påföras för upprepade brott mot lagen. Arbetarskyddsmyndighetens anmälningar till polisen om brott mot skyldigheterna i bärlagen 2022 blir klara 2023.

I praktiken upptäcktes brister i efterlevnaden av bärlagen vid alla inspektioner av baser och vid inspektionerna gavs många skyldigheter.

Tillsynen gällde i vissa fall även anställningsvillkoren för arbetstagare vid bärbaserna. Vid tillsynen av stödpersonalens anställningsförhållanden observerades i värsta fall mycket allvarliga brister.

AN-byrån fattar beslut om tillförlitlighet enligt bärlagen för aktörer inom bärbranschen. Beslutet är en förutsättning för verksamheten och måste sökas innan insamlingen inleds. Arbetarskyddsmyndigheterna lämnar inspektionsberättelserna till AN-byrån för att beaktas när beslut om tillförlitlighet fattas.

4. Förundersökningsanmälningar till polisen

I tillsynen över utländsk arbetskraft har arbetarskyddsmyndigheten enligt tillsynslagen (lagen om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbete på arbetsplatsen 44/2006, 50 §) skyldighet att göra en anmälan till polisen om arbetsgivaren misstänks ha gjort sig skyldig till ett arbetsbrott som är straffbart enligt den lag som arbetarskyddsmyndigheten övervakar eller enligt strafflagen. Anmälan behöver emellertid inte göras om gärningen med beaktande av omständigheterna ska anses vara obetydlig och allmänt intresse inte kräver att en anmälan görs.

Bestämmelser om arbetsbrott finns i 47 kap. i strafflagen. Arbetsbrott är till exempel diskriminering i arbetslivet och ockerliknande diskriminering i arbetslivet.

Anmälningsskyldigheten gäller också människohandel och grov människohandel enligt strafflagen när gärningen anknyter till arbetsrelaterat utnyttjande (strafflagen 39/1889 25 kap., 3 §, 3 a §).

Dessutom hade arbetarskyddsmyndigheten med stöd av utlänningslagen (3001/2004) 2022 ovillkorlig anmälningsskyldighet till polisen, om det fanns sannolika skäl att misstänka att olovligt anlitande av utländsk arbetskraft enligt 47 kap. 6 a § i strafflagen, utlänningsförseelse enligt 185 § i utlänningslagen eller utlänningsförseelse av arbetsgivare enligt 186 § i den lagen hade skett.

År 2022 gjorde arbetarskyddsmyndigheten 190 förundersökningsanmälningar till polisen i anslutning till olovligt arbete. I en anmälan kunde flera arbetstagare som varit anställda hos samma arbetsgivare anmälas. Om olovligt arbete upptäcktes vid en gemensam inspektion tillsammans

med polisen behövde man inte göra en separat anmälan från arbetarskyddsmyndigheten, utan polisen skötte fallen direkt utifrån de uppgifter som erhållits vid inspektionen.

Brottsbenämningarna diskriminering i arbetslivet och ockerliknande diskriminering i arbetslivet gav upphov till 23 anmälningar. Arbetarskyddsmyndigheten gjorde inte en enda anmälan om människohandel eller grov människohandel. Detta förklaras av att allvarliga fall som kommit till arbetarskyddsmyndighetens kännedom sköttes tillsammans med polisen så att polisen inledde förundersökningen direkt utan en separat förundersökningsanmälan från arbetarskyddsmyndigheten.

Alla underbetalningssituationer kunde inte anmälas till polisen som diskriminering i arbetslivet eller ockerliknande diskriminering i arbetslivet. Benämningarna diskriminering i arbetslivet förutsätter att man i fallet kan påvisa en diskrimineringsgrund samt ett orsakssamband mellan den diskriminerande gärningen och diskrimineringsgrunden. I praktiken ska man kunna påvisa att arbetsgivaren till exempel har betalat för låg lön till arbetstagaren på grund av dennes nationalitet eller ursprung. I fall där lön enligt kollektivavtalet betalas till en del arbetstagare av samma medborgarskap är det i praktiken svårt att påvisa att arbetsgivarens verksamhet är diskriminerande på grund av medborgarskap. Benämningarna på diskriminering i arbetslivet förutsätter dessutom alltid ett anställningsförhållande och lämpar sig därför dåligt för situationer där anställningsförhållandet har maskerats som företagande.

5. Myndighetssamarbete

Inspektionerna inom utlännings tillsynen sker ofta som myndighetssamarbete. År 2022 gjordes över 460 inspektioner i samarbete myndigheter emellan inom tillsynen av utländsk arbetskraft. Antalet ökade jämfört med året innan, då det gjordes över 300 inspektioner. Efter att coronapandemin lättat var det möjligt att utföra tillsyn på fältet utan begränsningar.

Oftast gjordes gemensamma inspektioner med polisen, men även flera andra myndigheter deltog i inspektionerna. Gemensamma inspektioner gjordes också till exempel med Gränsbevakningsväsendet, Skatteförvaltningen, Tullen, Pensionskyddscentralen, regionförvaltningsverkens alkoholtillståndinspektörer, brandinspektörer och kommunala hälsoinspektörer. För polisens del har man samarbetat med både de lokala poliserna och den nationella människohandelsgruppen.

År 2022 utfördes bland annat tillsyn tillsammans med polisen som en del av EMPACT, det vill säga Europas sektorsövergripande forum för bekämpning av brottshot. Tematillsynsveckan för städbranschen genomfördes inom fyra ansvarsområden för arbetarskyddet och under den gjordes sammanlagt 78 objektinspektioner. Som ett resultat av tillsynsveckan misstänktes åtta personer för människohandel. Alla ansvarsområden för arbetarskyddet deltog i tematillsynsveckan för jordbruket i september 2022 och sammanlagt gjordes 84 inspektioner. Olovligt arbete observerades vid tio inspektioner och misstanke om diskriminering uppstod vid tre inspektioner. Dessutom deltog två inspektörer i tillsynsveckan som observatörer i Mechelen i Belgien. Målet var att utveckla inspektörernas kompetens i tillsynen av arbetsrelaterat utnyttjande genom att övervaka kontrollverksamheten i en annan medlemsstat.

I tillsynen över utländsk arbetskraft utnyttjas vid inspektionerna i stor utsträckning uppgifter från

År 2022 gjordes över 460 inspektioner i samarbete myndigheter emellan inom tillsynen av utländsk arbetskraft.

andra myndigheter, som kan användas tack vare arbetarskyddsmyndighetens rätt att få information. År 2022 utnyttjades rätten att få information vid hundratals inspektioner. Tack vare rätten att få information får arbetarskyddsmyndigheten information bland annat från Skatteförvaltningens inkomstregister och byggnadsanmälningar, utredningarna om fullgörandet av skyldigheterna vid Enheten för utredning av grå ekonomi samt utlänningsregistret.

Myndighetssamarbetet utvecklades inom arbetarskyddsförvaltningen 2022 särskilt inom ramen för det riksomfattande samarbetsprojektet mellan flera myndigheter. I de regionala samarbetsforumen deltog inspektörer i Norra Finland, Österbotten, Birkaland, Östra Finland, Sydvästra Finland och Nyland. Dessutom bereddes inrättandet av ett samarbetsforum för Sydöstra Finland. I samarbetsforumen utnyttjas den tillsynsmodell som utarbetats vid Polisyreshögskolan i fråga om tillsynen. Med hjälp av modellen förenhetligas verksamhetssätten på riksnivå, dock med beaktande av regionala behov. I samarbetsforumen planerades riskbaserad tillsyn tillsammans med olika myndigheter.

Inom projektet för samarbete mellan flera myndigheter utvecklades också informationsutbytet. För arbetarskyddsinspektörerna färdigställdes en anvisning för informationsförmedling på eget initiativ och i juni 2022 ordnades en riksomfattande utbildning för användningen av anvisningen.

Alla ansvarsområden håller regelbunden kontakt med arbetstillståndstjänsterna vid AN-byråerna. Man har också regelbundet hållit kontakt med Migrationsverket och sökt gemensamma tolkningar.

Alla inspektionsberättelser från tillsynen av utländsk arbetskraft skickas för kännedom till Migrationsverket och AN-byråns arbetstillståndstjänster, så att de kan utnyttjas i samband med tillståndsbehandlingen.

Under 2022 omfattade myndighetsfältet flera projekt och styrgrupper med anknytning till tillsyn av utländsk arbetskraft. I dessa deltog tillsynsexperter från ansvarsområdena för arbetarskyddet.

Ett aktivt myndighetssamarbete genomfördes också på EU-nivå. En representant för tillsynen av utländsk arbetskraft inom ansvarsområdena för arbetarskyddet är medlem i Europeiska arbetsmyndigheten ELA:s (European Labour Authority) arbetsgrupp för inspektionsverksamhet. Inom

arbetsgruppen utbyter medlemmarna information om god tillsynspraxis och utvecklar den gemensamma inspektionsverksamheten mellan medlemsländerna. På arbetsgruppens möten behandlas aktuella ämnen år 2022 gällde det till exempel tillsynen över lättföretagande och plattformsekonomi samt risken för utnyttjande bland personer som flytt från Ukraina.

En representant för tillsynen av utländsk arbetskraft deltar också i det nationella samarbetsnätverket för EU:s forum mot svartarbete. I nätverket deltar flera olika myndigheter inom området för arbetslagstiftning, hälsa och säkerhet samt social trygghet och beskattning. Svart arbetet tar sig uttryck i brott mot arbetstagar- nas rättigheter, orättvis konkurrens mellan företag och förlorade skatteintäkter för staten. Nätverket främjar samarbetet mellan myndigheterna för att bekämpa svartarbete.

6. Kommunikation och samarbete med intressentgrupper

Utöver tillsynen strävar arbetarskyddsmyndigheten efter att förebygga problem i anslutning till anlitande av utländsk arbetskraft genom kommunikation och intensivt samarbete med intressentgrupper. Det är viktigt att utländska arbetstagare känner till sina rättigheter i arbetslivet. Genom tillsynen kan man ingripa bättre i arbetsrelaterat utnyttjande i de fall där en utländsk arbetstagare själv lyfter fram de missförhållanden som hen upplevt. Därför riktades kommunikationen särskilt till utländska arbetstagare.

Det centrala i kommunikationen med de anställda är samarbetet med de instanser som har direkt kontakt med arbetstagare och arbetsökande med ett främmande språk som modersmål. Via dessa kan vi förmedla information om arbetstagarens rättigheter och arbetarskyddsmyndigheternas tjänster.

År 2022 var särskild fokus på att informationen om guiden *Utländsk arbetstagare i Finland* når arbetstagare med ett främmande språk som modersmål. Guiden har publicerats på 15 olika språk. Information om guiden delades ut via organisationer, myndigheter och andra intressentgrupper samt i sociala medier. Guiden nådde en bred målgrupp på främmande språk. Till exempel har Migrationsverket sedan november skickat handboken till kunder inom e-tjänsterna som bilaga till ett beslut om uppehållstillstånd på grund av arbete.

Även arbets- och näringsministeriets broschyr *Arbeta i Finland* är en viktig kanal för att förmedla information till arbetstagare med ett främmande språk som modersmål. Broschyren som publicerats på 24 språk delas ut bland annat vid Finlands beskickningar i utlandet till dem som får uppehållstillstånd för arbetstagare och tillstånd för säsongsarbete. Arbetarskyddsmyndigheten deltog i uppdateringen av broschyrens innehåll. Dessutom var vi med och producerade innehåll till handboken *Arbeta i Finland* som publicerats

År 2022 var särskild fokus på att informationen om guiden *Utländsk arbetstagare i Finland* når arbetstagare med ett främmande språk som modersmål.

Guiden på 15 olika språk:
www.tyosuojelu.fi/work-in-finland

på Suomi.fi samt till två mobilapplikationer (Work Help Finland och Hermes för säsongsarbetare).

Efter Rysslands invasion av Ukraina blev ett centralt mål att de som flytt kriget till Finland känner till arbetstagarens rättigheter redan innan de träder in i arbetslivet. Guider på ukrainska och ryska skickades bland annat till förläggningar och infopunkter för flyktingar till hamnar och flygplatser. Olika instanser fick råd om vad det lönar sig att berätta för ukrainarna om arbetstagarens rättigheter.

På initiativ av arbetarskyddsmyndighetens kommunikation grundades nätverket Ukrainare och arbetslivet, som samlar organisationer, myndigheter, frivilliga och rekryteringsexperter. En del av medlemmarna har ukrainsk bakgrund. Nätverkets mål är att främja en smidig och trygg placering i det finländska arbetslivet för ukrainarna. Med hjälp av den har man bland annat effektiviserat kommunikationen direkt till ukrainarnas egna nätverk och grupper i sociala medier. Nätverket koordineras av NTM-centralen i Nyland. Nätverkets medlemmar har upplevt verksamheten som exceptionellt bra till exempel på grund av myndigheternas och medborgarnas okomplicerade samarbete.

Under rekryteringsevenemangen träffade arbetarskyddsinspektörerna hundratals ukrainare och fick också information om fall av utnyttjande. I och

med samarbetet med ukrainarna har informationen om arbetarskyddsmyndighetens tjänster och handbok nått många olika myndigheter och organisationer, vilket också hjälper andra språkgrupper i Finland.

Sakkunniga inom tillsynen av utländsk arbetskraft uppträdde under året vid flera evenemang och berättade till exempel om arbetstagarens rättigheter, arbetsrelaterat utnyttjande och om anställningsfrågor gällande säsongarbetare. Arbetarskyddsmyndigheten ordnade själv ett webinarium, Skattenummerinfo för varvsbranschen, i samarbete med andra myndigheter.

Resultaten av tillsynen av utländsk arbetskraft och frågor i anslutning till den bland annat om människohandel har intresserat medierna. Detta syns bland annat i antalet medieträffar: 2022 publicerade vi fem pressmeddelanden om tillsynen av utländsk arbetskraft, utifrån vilka det gjordes nästan hundra nyhetsartiklar. Inspektörerna som utför tillsynen av utländsk arbetskraft har fått många begäranden om intervjuer och med hjälp av resultaten av begäran om information till arbetarskyddsmyndigheten har medierna under de senaste åren gjort flera artiklar som fått stor uppmärksamhet och som har lyft fram ämnen till samhällsdebatten.

Samarbetet med intressentgrupper inom tillsynen av utländsk arbetskraft har tidigare fokuserat på samarbetet med myndigheterna, men under de senaste åren har man också börjat samarbeta mer med aktörer inom tredje sektorn.

Ansvarsområdena för arbetarskyddet samarbetar mycket väl med Brottsofferjouren, som sköter kundfall med anknytning till arbetsrelaterat utnyttjande. Brottsofferjouren leder också nätverk för arbete mot människohandel som riktar sig till både myndigheter och organisationsaktörer. I nätverken har inspektörer från olika delar av Finland deltagit.

Arbetarskyddsmyndigheten deltar i myndigheternas och organisationernas gemensamma nätverk Reilu työ (Rättvist arbete), där man regelbundet diskuterar teman i anslutning till anlitan av utländsk arbetskraft och arbetsrelaterat utnyttjande. Nätverket har sammanställt gemensamma pressmeddelanden under den internationella dagen för anständiga arbetsvillkor samt ordnat öppna diskussionstillfällen för politiker om teman i anslutning till arbetsrelaterat utnyttjande.

Regelbundna möten med intressentgrupper har också ordnats med arbetsmarknadsorganisationerna. Särskilt aktivt har samarbetet varit med aktörerna inom byggbranschen; Byggnadsindustrin RT rf och Byggnadsförbundet.

Tyosuojelu.fi
Arbetskyddsförvaltningens webbtjänst